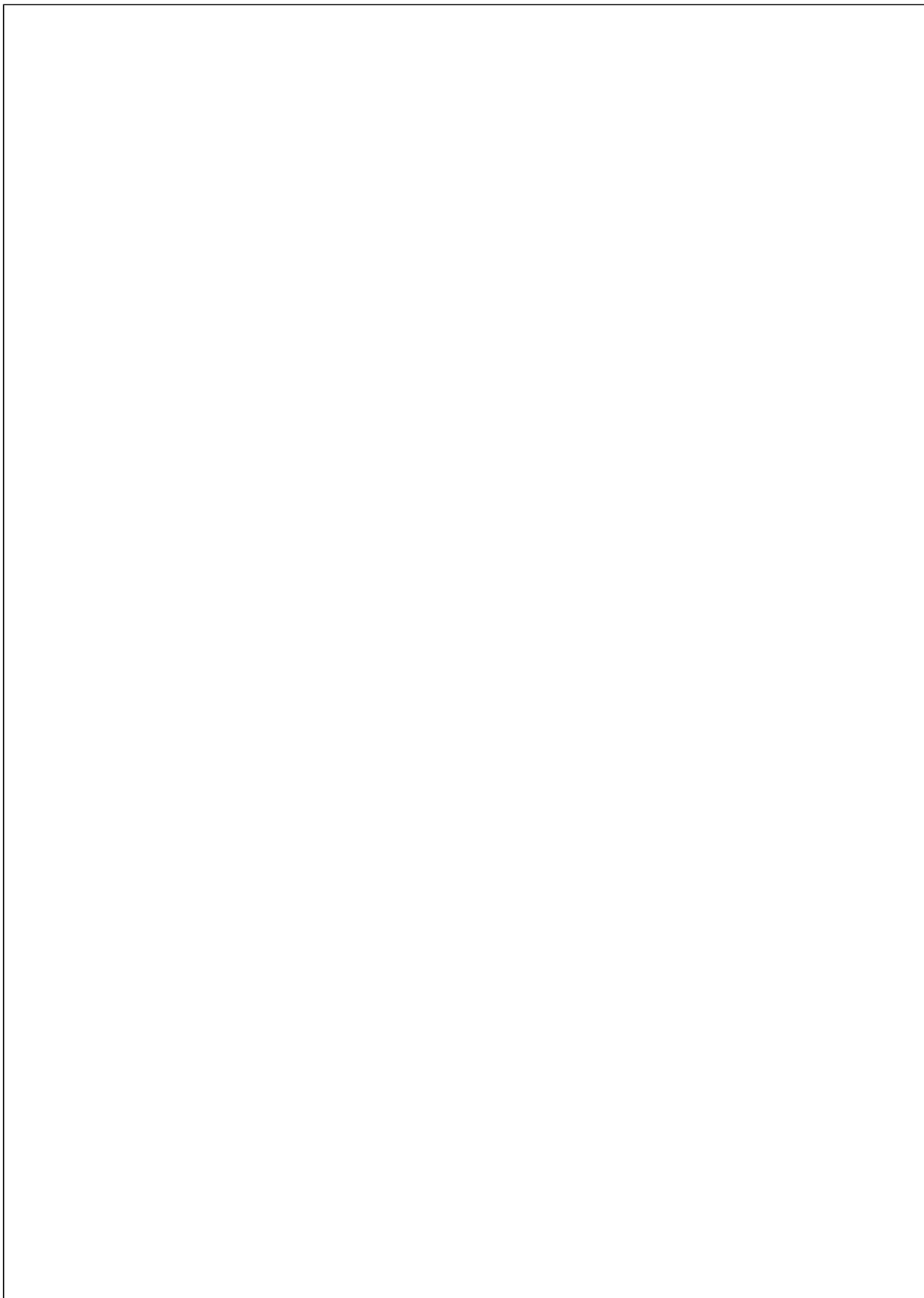

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/203531,Michal-Zarychta-Nasz-czlowiek-w-Brazylia-Niezwykla-historia-A-poloniusza-Zarychty.html>
27.02.2026, 17:51

[Następny](#)

[Powrót](#)

Michał Zarychta: Nasz człowiek w Brazylii.

Niezwykła historia Apoloniusza Zarychty

Będzin, Brazylia i Wyspa Bute w Szkocji to miejsca, w które wpisany jest życiorys żołnierza, geografa, obieżyświata i piłsudczyka Apoloniusza Zarychty. Był on jednym z tych, którzy stawiali zręby II Rzeczypospolitej, a ze służby Niepodległej uczynili swoje jedyne powołanie.

05.05.2026

[Ameryka Łacińska](#) [Emigracja Polska na uchodźstwie](#) [Polskie wojsko](#)

Apoloniusz urodził się w 1899 r. pod Będzinem. W tym mieście uczęszczał do gimnazjum, a jego kolegą był m. in. Mieczysław Lepecki, przyszły piłsudczyk i autor wielu książek podróżniczych. Po wybuchu I wojny światowej wstąpił do POW, a w 1916 r. w szeregi Legionów Piłsudskiego. Wojnę polsko-bolszewicką zakończył w stopniu porucznika. Służył w elitarnym 1. Pułku Piechoty Legionów.

Na styku podróży i polityki

Jako oficer WP podjął studia geograficzne na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie Jagiellońskim, gdzie doktoryzował się w 1931 r. Tematem jego doktoratu było osadnictwo polskie w Brazylii. W 1922 r. wyruszył tam w pierwszą ze swych licznych wypraw naukowych i wywiadowczych zarazem. Udawał się do licznej społeczności polskich emigrantów, którzy kolonizowali na poły dzikie jeszcze tereny stanu Parana. Przez trzy lata zajmował się tam działalnością oświatową, a także animował życie społeczne Polaków, zakładając stowarzyszenia kulturalne i sportowe. Ponadto badał możliwości dalszego osadnictwa polskiego w Brazylii.

Po powrocie do Polski był krótko adiutantem Marszałka Józefa Piłsudskiego. Zaangażował się w działalność Ligi Morskiej i Kolonialnej. Był jednym z ekspertów, którym powierzono zarówno współpracę ze skupiskami Polonii na świecie, jak i wyszukiwanie potencjalnych terenów pod polską kolonizację. Kolejną wyprawę odbył w 1928 r. do Brazylii i Peru. Penetrował tam na pokładzie łodzi motorowej „Janka” dorzecze Ukajali porośnięte tropikalnym lasem Amazonii. Po powrocie został naczelnikiem Wydziału Polityki Emigracyjnej MSZ, w którym pozostawał do 1939 r.

Apoloniusz w puszczach Ameryki Południowej zafascynował się łukiem, który mieszkańcy Amazonii wykorzystywali do polowań. Odtąd łucznictwo stało się jedną z jego pasji. Napisał polski podręcznik do łucznictwa i działał na rzecz popularyzacji tego sportu wśród młodzieży. Sam był doskonałym strzelcem, który potrafił z trafić z łuku w jabłko z odległości 25 m. W 1927 r. założył Polski Związek Łucznictwa, a w 1931 r. zorganizował we Lwowie pierwsze Mistrzostwa Świata w tym sporcie.

W okresie pracy w MSZ zajmował się też zagadnieniem emigracji polskich Żydów do Palestyny. Współpracował z syjonistyczną organizacją Irgun, która prowadziła partyzantkę przeciw Arabom i Anglikom w Palestynie będącej brytyjskim mandatem Ligi Narodów. Współorganizował obozy szkoleniowe dla Irgunowców w Polsce (m. in. pod Andrychowem), gdzie zdobywali oni umiejętności wojskowe z zakresu dywersji. Z drugiej strony był jednym z organizatorów (choć nie

uczestnikiem) wypraw na Madagaskar, będący wówczas kolonią francuską. Ich celem było ustalenie możliwości kolonizowania tej wyspy ludnością żydowską z Polski. Przedsięwzięcie to nie przyniosło pozytywnych skutków, także ze względu na niechętny stosunek francuskiej administracji kolonialnej.

Wojenny los

We wrześniu 1939 r., nie mając przydziału bojowego, ewakuował się na własną rękę z Warszawy do Rumunii. Po przedostaniu się do Francji i zgłoszeniu do polskich władz na uchodźstwie, został skierowany do Cerizay jako jeden z licznych oficerów piłsudczyków, którym gen. Władysław Sikorski nie ufał. Szybko miejsce to nazwano Cerezą, w nawiązaniu do miejsca odosobnienia w Berezie Kartuskiej, gdzie więziono przeciwników politycznych sanacji.

Po klęsce Francji oficerów tych przeniesiono do Rothesay na szkockiej wyspie Bute. Dla majora Zarychty, zawsze pełnego energii i pomysłów, stan przymusowej bezczynności był nie do zniesienia. Organizował więc kursy języka angielskiego dla towarzyszy niedoli i słał różnego rodzaju memoranda do Rządu RP na uchodźstwie, głównie w sprawie przyszłych polskich kolonii. Pisał dziennik, który był jego powiernikiem i stanowił niezbyt przyjemne w odbiorze świadectwo frustracji i chorób. Następnie wykładał topografię na kursach dla polskiej Legii Oficerskiej w Glasgow. Przygotowywał także dla wojsk alianckich opracowania dotyczące geografii Niemiec. W 1945 r. opracował na zlecenie premiera Rządu RP na uchodźstwie Tomasza Arciszewskiego memoriał o położeniu geopolitycznym Polski.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Emigracja, Polskie wojsko

Artykuł